

סיפור בפני כיתה יעשו, תוך כדי בחירה באיזה טון לנקוט, אינטרפרטציה במלוא מובן המלה. תגובות הקהל הן, כמובן, עוד אינטרפרטציה, והתוצאה של כל זה יכולה להיות פוליפוניה נהדרת של פרשנויות.

תנו לסיפור לדבר. תנו לו להשמיע את קולו. ילדים ששמעו עשרה או חמישה עשר סיפורים מוקראים במשך השנה הם ילדים עם השכלה ספרותית נדירה. הם יודעים שספר נועד בראש ובראשונה לחלחל פנימה, בלי לרצות אף אחד ובלי לתעל אותו לכל מיני כיוונים. הם יודעים שסיפור נועד לנו, לכל אחד מאתנו באופן אישי. לחזק אותנו, לענג אותנו, להצחיק אותנו ולעורר תהיות, שאלות ואף מעשים.

פתחנו בשאלה האם ילדינו באמת אינם קוראים. ילדינו קוראים בלי סוף, אך הם אינם קוראים במובן האינטימי של המלה. כלומר, הם אינם קוראים ושותקים. את זה אולי שכחנו ללמד אותם.

דברי שר החינוך לשעבר: אהרן ידלין

אפתח בברכה נרגשת למפעל החינוכי החשוב - הרבעון "ספרות ילדים ונוער", היוצא לאור זה 25 שנה - חצי יובל. והוא יוצא לאור בשיטתיות ובהקפדה על לוח זמנים מדויק ועל איכות ספרותית וחינוכית. ואכן, הודות להקפדה זו היגענו בשנת ה-25 לחוברת המאה. כה לחי!

הרבעון "ספרות ילדים ונוער" הוא מפעל שאין ערוך לחשיבותו, באשר הוא מטפל בתחומים השונים של ספרות ילדים ונוער - עיון ומחקר, היסטוריה ומגמות ביצירה הספרותית, ביקורת ומיתודה להדרכת מורים, מה נעשה במרכזים שונים בספרות הילדים, תרגומים ונושאים ייחודיים והעיקר - מ'מדף הספרים' וסקירת ספרים חדשים. כרבעון רב נושאי הוא ממלא שליחות חיונית בעידוד הקריאה ובשימת דגש חזק על הספרות כגורם חשוב במשפחה ובמערכת החינוך.

אני מברך נאמנה את כל חברי המערכת ואת היועצת המדעית, ד"ר מירי ברוך וברכת יישר כוח ויישר רוח - ברכה מיוחדת ולבבית - נתונה לעורך הרבעון - מר גרשון ברגסון.

פגשתי את מר ברגסון, עם כניסתי למשרד החינוך והתרבות כסגן שר, לפני כ-35 שנים. דומני שברגסון היה אז - מעבר למעמדו כמומחה לספרות ילדים - מנהל מחוז ירושלים. פעלנו יחד בשדה החינוך - עד לסיום כהונתי כשר החינוך והתרבות, לפני למעלה מ-20 שנה. וראוי לציין כי הרבעון התחיל את דרכו ב-1974, עם כניסתי לתפקידי כשר החינוך והוא זכה לתמיכתי המתמדת.

ואשר לברגסון - הוא מעמודי התווך של מערכת החינוך במדינה. איש עיון ואיש אירגון. מחנך ואמן, בר אוריין בנושאי ספרות ילדים ונוער, ויחד עם זאת מצניע לכת. אדם אציל הליכות ונעים הליכות. מלהיב ומשתף פעולה עם עמיתיו, יוזם ומתמיד. הרבעון "ספרות ילדים ונוער" הוא מפעלך, גרשון. החגיגה היא שלך, כפי שנאמר עוד בשנת העשרים להוצאת הרבעון (דומני ע"י רבקה מגן) ש"אם ספרות ילדים ונוער היא גוף - אתה הנשמה".

אנשי הפנל במסיבת חוברת ה-100:
אהרן ידלין, אליעזר שמואלי, פרופ' עוזר שילד

מורי ורבותי,

החינוך - הוא אתגר נאצל וקשה מנשוא.

החינוך מתייחס לאדם, שהוא מערכת מורכבת. והוא מתייחס בראש ובראשונה לאדם הצעיר, שהוא מערכת מתפתחת ומשתנה.

לחינוך ממד קולקטיביסטי, הקשור בשלושת ממדי הזמן. ניתן להגדיר את החינוך כהנחלת מורשת עבר, הכנה לחברה שבהווה וטיפוח כשרים ויכולת להתמודד ולעצב את עולם המחר.

ויחד עם זאת - לחינוך ממד אינדיבידואלי מובהק. הוא מתייחס לכל פרט. וכל אדם הוא יחיד ומיוחד והוא עולם מלא. ועל כן החינוך איננו רק לימוד והקניית ידע, אלא הוא הצמחת אישיות, עיצוב אופי וטיפוח אדם בעל תחושת שייכות חברתית.

והחינוך הוא הנחלת ערכים, שהרי אין אדם ללא השתייכות חברתית ואין חברה ללא תשתית ערכית.

למערכת חינוך עתירת אתגרים - ספרות הילדים והנוער היא משענת חיונית. לנוכח שתי השאלות הקשות - האם יש אפשרות לחנך והאם יש זכות לחנך, ולשתיהן תשובתי היא חיובית, ספרות הילדים היא עולם תוכן פורה ואמצעי פדגוגי ומיתודי רב חשיבות ובעל פוטנציאל חינוכי יקר ערך.

מדוע עלינו לעודד את הילדים והנוער לקריאה של ספרות טובה? כי הספרות מדברת בעת ובעונה אחת - אל שכלו, אל רגשותיו ואל דמיונו של הילד. היא מרחיבה אופקים של דעת ושל התמצאות. היא מחדדת רגישות לזולת למצוקתו, לשמחתו, לכיסופיו.

היא מנחילה ערכים מחייבים או ערכים שיש להתמודד עם מידת תוקפם הנורמטיבי כגון אחריות לכלל וסולידריות עם החלשים. היא מלמדת שבמרבית המצבים בחיי החברה אי אפשר לנקוט ניטרליות ערכית. חייבים ליטול מחויבות. לדעתי, כל ספרות היא מגמתית. לכל סופר, לכל יצירה ספרותית - יש מגמה. לכל ספרות יש השקפה - השקפת חיים, תפיסת עולם, קונספציה, תיזה.

אמנם, נכון הדבר כי מבחנה של ספרות טובה הוא בקני מדה אומנותיים, אסתטיים, ללא תלות בהשקפות.

אבל אין אדם, אין סופר ואין ספרות ללא זיקה או התמודדות ערכית-על טעם החיים, תכליתם, משמעותם ואיכותם.

הספרות מפתחת את כושר השיפוט ומעודדת לשיקול דעת מאוזן וקפדני. וזאת-בין שהספרות נותנת ביטוי לחיים הריאליים ובין שהיא באה לשנות ולחולל מהפכים או מהפכות בחברה הקיימת.

ספרות טובה נותנת ביטוי גם לפרדוקסים, גם לאבסורדים וגם לחזונות אוטופיים, ובכך תרומתה לחינוך.

קריאת ספרים היא חיונית מבחינת הזיקה לשפה. היא בונה אדם ששפתו עשירה ולא רדודה ושפה עשירה תורמת למחשבה מעמיקה יותר.

אנו פתוחים לעולם הגדול, מושפעים ממטרופולין אמריקאי, חשופים לשפה הבינלאומית של ימינו - האנגלית, אבל פתיחות זו אינה מצדיקה שנהפוך לעם מתלעז וששילוט הלעז ישתלט על הפרהסיה הציבורית.

אמנם, כוחה של לשון איננו בהימנעות טוטלית מלעז, אלא ביכולתה לבלוע ולעכל אותה, אך היסודות המקוריים חייבים להיות דומיננטיים, אסור להם להעלם, כי שפה איננה רק מתחם ורבלי. היא מהות, היא משקפת עולם. לא טוב הדבר שהביטוי יאלה-ביי (הלקוח משתי שפות) - יחליף את הביטוי - שלום ולהתראות.

מעניין, לעמנו אנו קוראים עם יהודי, למדינתנו - מדינת ישראל, ולשפתנו - השפה העברית, והעם היהודי - רובו עדיין מחוץ למדינה - והוא איננו יודע עברית. אתגרי העלייה והעברית - הם עדיין נשמת אפה של הציונות, גם כאשר עלינו לשמור ולכבד את זכויות המיעוט הערבי, ולהכיר בשפה הערבית כשפה רשמית נוספת. נושא הספרות וחיזוק מעמדה וטיפוח הרגלי קריאה של ילדים ונוער מחייב תשומת לב וטיפול ממלכתי, גם על רקע אמצעי התקשורת המודרניים-עידן הטלוויזיה והאינטרנט.

אין הכרח דטרמיניסטי שהצפיה בטלוויזיה והגלישה באינטרנט - יבואו במקום הקריאה בספר. אבל יש לעמוד על המשמר ולטפח אקלים של קריאה בספרות יפה וטובה, גם בעולם תקשורתי משוכלל ודינמי. לא או...או אלא גם וגם - זוהי הפילוסופיה שיש להידרש לה.

מהי ספרות ילדים? זוהי שאלה עיונית לא פשוטה. האם ספרים על ילדים? האם ספרים המותאמים לפסיכולוגיה של גיל הילדות? האם ספרים הנכתבים על ידי סופרים המכירים ילדים באופן בלתי אמצעי?

יש ספרי ילדים שאפילו ילד אחד אינו מופיע בהם. מסעי גוליבר של סוויפט ורובינזון קרוזו של דיפו-נכתבו על ידי סופרים שלא חלמו לכתוב ספרי ילדים. גם המסר העיקרי שלהם לא נועד לילדים. למרות זאת נוצרו מתוכם שני ספרי הילדים הנפלאים ביותר שנכתבו אי פעם, האם אלו תופעות יוצאות דופן?

קבוצת אורחים במסיבת חוברת ה-100
אהרן ידלין ד"ר שבח אדן, פרופ' אריה לוי, הגב' זהבה אדן

אריק קסטנר טען שהתנאי הקובע לגבי סופר ילדים איננו זה שהוא מכיר ילדים, אלא שהוא זוכר את ילדותו. מה שהסופר כותב אינו מבוסס על תצפיות, אלא על היזכרות עצמית. היזכרות עצמית פירושה שהסופר מכיר ילד מן העבר, ילד שהוא היוצר עצמו.

וייתכן שאנו המבוגרים אוהבים לקרוא ספרות ילדים ונוער משום שהיא מסייעת להיזכרות העצמית שלנו.

אני מאמין שכתב עת זה של ספרות ילדים ונוער והסוגיות שכתב העת מטפל בהם - יחזיקו מעמד לאורך ימים ושנים.

כי ספרות היא דבר נצחי, וכל עוד קיימת חברה אנושית, היא לא תתקיים בלי ילדים ונוער, והללו-הילדים והנוער, עם כל חילופי הדורות - הם תופעה נצחית.

ברכה ליובל העאה עאת: רבקה עגן

הופעת חוברת המאה של ספרות ילדים ונוער אכן ראויה לציון משום שזו חוברת של שליחות. שליחות הבאה לקרב את המורה והמחנך אל עולם הספרות לילדים ולנוער ובאמצעותם - קירוב הספר אל הילד.

כוחה של החוברת בהיותה מתאימה באופיה לעבודה בשדה ועל כן היא גם יישומית.

המדורים: **עיון ומחקר, מיתודה, ממדף הספרים** ושאר מאמרים בנושאים קלסיים ועכשוויים הביאו במשך עשרים וחמש שנה את דבר ספרות הילדים והנוער לבתי הספר בישראל, וזו זכות גדולה: לאבי החוברת והעורך שלה, מר גרשון ברגסון, גם היועצת הד"ר מירי ברוך למערכת וגם לנו סופרי הילדים.

וזאת-משום שלא היה ספר ראוי לילדים שהחוברת לא קידמה אותו בברכה מיד עם הופעתו. תחילה במדור "ממדף הספרים" ואחר כך במדורי הביקורת, העיון והמחקר.

לא היה מאמר הקשור ביצירותינו, שמערכת ספרות ילדים ונוער לא התייחסה אליו ברצינות ולא פירסמה אותו כשנמצא ראוי ולא היה מאורע בחיינו כסופרי ילדים שלא סוקר.

הכנסים הספרותיים, חלוקת פרסי "זאב", מאורעות בעלי חשיבות בתחום הספרות לילדים בעולם ועוד ועוד.

זאת ועוד: ספרים שזכו להערכה בחוברת הופיעו אחר כך ברשימות "מפעל הספר המוזל". מפעל - העושה כבר שנים ארוכות לקידום הספר של סופרי הילדים בישראל והבאתו אל הילד. סומליון מוקירה מפעל זה מאד.